

Asia: VN/238/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi elatustukilain, lapsen elatuksesta annetun lain sekä tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Elatustukilaki

Ovatko elatustukilain 11–12 §:t perusteluineen selkeät?

Kyllä.

Onko elatustukilain 13 a §:n sisältö perusteluineen selkeä?

Muutoin kyllä, mutta toimintavelvollisuus elatusavun määrän tarkistamiseksi tulisi kirjata koskettamaan kumpaakin elatuksesta vastaavaa vanhempaa. Nyt kohdassa viitataan vain elatustukilain tarkoittamaan elatusvelvolliseen.

Lapsen elatuksen turvaamisessa tulee huomioida molempien vanhempien elatuskyky ja siinä tapahtuvat muutokset. Näin ollen toimintavelvollisuus siis koskisi kumpaakin vanhempaa olosuhteiden muutosten osalta.

Onko elatustukilain 34 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

Muutoin kyllä, mutta on huomioitava, että elatustuen uudelleen arviointi tulee tehdä molempien vanhempien elatuskyvyn mukaan, joten tiedonsaantioikeus tulee koskea kumpaakin vanhempaa. Perustelujen kolmannen kappaleen alku tulisi korjata muotoon ”...oikeus tarkastella vanhempien tietoja tulotietojärjestelmästä, sekä verotietoja”.

Kun KELA saa tiedon elatusvelvollisen olosuhtemuutoksista, uudelleen arvioinnissa on tarkistettava siis molempien vanhempien tilanteet. Tällä turvattaisiin myös elatustukilain mukaisen elatusvelvollisen oikeudenmukainen kohtelu.

Myös väärinkäytösten selvittäminen yleisesti ottaen hyvä tavoite. Tällöinkin selvittämisessä on turvattava molempien vanhempien oikeudenmukainen kohtelu.

Onko elatustukilain 36 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

Kyllä. Perusteluihin olisi kuitenkin selvyuden vuoksi kirjattava, että myös elatustukilain mukaisella elatusvelvollisella vanhemmalla on oikeus ilmoittaa toisen vanhemman mahdollisista olosuhdemuutoksista.

On hyvä, että KELA:n oikeus oma-aloitteiseen tietojen luovuttamiseen syntyy myös, jos KELA havaitsee tarpeen elatusvelvollisen elatuskyvyn uudelleen arviointiin siksi, että tälle on myönnetty toistuvia maksuvapautuksia elatustuen takautumissaatavasta.

Laki lapsen elatuksesta

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 8 d §:n sisältö perusteluineen selkeä?

Kyllä. Tarkoitus on hyvä, koska se parantaa elatusapuohjeen mukaista elatusavun oikeellisuuden arviointia, ja koska se tehdään molempien vanhempien elatuskykyä tarkastellen.

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 13 a §:n sisältö perusteluineen selkeä?

Muutoin kyllä, mutta perusteluissa jää epäselväksi, mikä on ”muu syy” elatusavun muuttamiseksi.

Tässäkin kohdassa on tärkeätä, että laki perusteluineen ohjaa elatustuen tarvetta arvioitaessa tarkastelemaan kummankin vanhemman elatuskykyä.

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 13 b §:n sisältö perusteluineen selkeä?

Pääosin kyllä. Yhtenä tarkoituksena on, että ”hyvinvointialue selvittäisi, käytettävissään olevien tietojen perusteella, elatuslain 11 §:n mukaisesti, onko elatusavun muuttamista lapsen ja elatusapua suorittavan vanhemman olot huomioon ottaen pidettävä kohtuullisena”. Tämä on sinänsä kannatettava asia. ”Kohtuullisuutta” on kuitenkin syytä pohtia tarkemmin, eli mitä se tarkoittaa ja mitä asioita siinä huomioidaan.

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 17 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

Kyllä.

Lapsen elatuksesta annetun lain mukaan elatusavun suuruus määritellään lapsen yksilöllisen elatuksen tarpeen perusteella, mutta vanhemmat vastaavat lapsensa elatuksesta kykynsä mukaan. Hallituksen esitykseen liittyvän palautteen ohella palautetta toivotaan myös kysymykseen siitä, tulisiko säätää vanhempien vahvemman velvoitteesta arvioida lapsen elatuksen tarvetta ja omaa elatuskykyään säännöllisesti, sekä, tähän liittyen, vanhemman velvollisuudesta ryhtyä toimiin elatusavun määrän tarkistamiseksi, jos tarve tarkistamiseen ilmenee. Jos kyllä, niin miten asiasta tulisi säätää?

Kyllä, ja velvoite tulee siis koskea kumpaakin vanhempaa. Tulorekisteritiedot tulee aina toimittaa tultaessa sopimaan elatuksesta ja vanhempien tulee itse ensisijaisesti ne hankkia. HVA:lla on tärkeä olla mahdollisuus siitä huolimatta tarkistaa tiedot.

Tulotietojärjestelmästä annettu laki

Onko tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

Kyllä.

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne esityksen vaikutusarvioinneista.

Olennaista on, että tarvelähtöisyyttä (lapsen elatuksen turvaaminen ja elatustuen väärinkäytösten ehkäiseminen) arvotetaan säästötavoitteita enemmän.

KELA:n ja HVA:n resurssien riittävydestä on huolehdittava. Elatustukiasioiden selvittämiseen liittyvät jonot ovat jo nyt pitkiä ja itse käsittelykin hidas prosessi. On pohdittava, tarvitaanko esimerkiksi lisää työvoimaa tai automatiikan kehittämistä.

Myös lyhytaikaisemmat olosuhdemuutokset voisi jatkossa huomioida paremmin, esimerkiksi lomautukset, vanhempainvapaa, opintovapaa (mikä voi parantaa elatusvelvollisen työllistymistä ja taloudellista tilannetta). Tämä ei vastaa hallituksen asettamaan säästötavoitteeseen, mutta lapsen elatuksen turvaamiseen kyllä.

Onko teillä täydennettävää esityksen nykytilan kuvaukseen tai muuhun tekstiin?

-

Muut kommenttinne koskien esitystä.

Yhteiskunnan tehtävä ei ole elatuskykyisten vanhempien puolesta huolehtia lasten elatuksesta. Vanhempien elatuskyky tulee voida arvioida tosiallisiin ja ajankohtaisiin tietoihin nojaten. Olosuhdemuutoksista ilmoittaminen tulee olla vanhempien itsensä vastuulla. Samalla viranomaistahoilla tulee olla oikeus ja velvollisuus elatuskyvyn tarkistamiseen saadessaan tietoja muutoksista. Jos vanhemmat eivät aidosti kykene elatuksesta vastaamaan, on lapsen elatus turvattava yhteiskunnan toimesta. Muutosehdotus huomioi nykyisen elatuslainsäädännön haasteet suhteessa edellä kirjattuihin periaatteisiin, vastaa siten tarpeeseen ja on pääosiltaan kannatettava sellaisenaan. Esitämme lausunrossamme kuitenkin muutaman tarkennusta vaativan huomion.

Hallitusohjelman mukainen ajatus lapsen aseman parantamisesta vaikeissa erotilanteissa ja oikeusprosessissa tulee huomioida elatustuen haastekohdissa. Tämä on merkityksellistä myös siksi, että vaikeat huoltajuusriidat ovat maassamme lisääntyneet. Lain ja käytäntöjen selkeys ja yhdenvertaisuus helpottavat eron osallisten tukemista tilanteesta eteenpäin pääsemisessä. On kuitenkin hyvä huomioida, että myös lasten vanhempien aseman parantaminen tulee olla temaattinen tavoite; mitä paremmin he voivat erokriisin osana, sitä paremmin myös lapset voivat.

Muutosehdotuksen tavoite on, että sen tulee vahvistaa elatusavun ensisijaista asemaa lapsen elatuksen turvaajana. Vaikka ehdotus pitää sisällään säästötavoitteita (maksettavien elatustukien määrän vähentäminen) ja väärinkäytösten estämistavoitteita (tulotietojen oikeellisuuden tarkistaminen), olennaisinta on, että lapselle turvataan riittävä elatus (josta molemmat vanhemmat yhteisvastuullisesti elatuskykynsä mukaisesti vastaavat, tarvittaessa yhteiskunnan tukemana).

Kun Kansaneläkelaitos KELA tai hyvinvointialue HVA käynnistää elatustuen tarpeen uudelleen arvioinnin, tulee varmistaa, että tarkastellaan molempien vanhempien taloudellista tilannetta tulorekisterien kautta. KELA:lla ja HVA:lla tulee olla tiedonsaantioikeus kummankin elatuksesta vastaavan vanhemman osalta, ilman vanhempien suostumusta (tiedoksianto riittää). Uudelleen tarkastelu tulee tehdä kummankin vanhemman tosiasiallisen elatuskyvyn perusteella. Elatuskyvyn paraneminen kumman vanhemman osalta hyvänsä tulee olla peruste elatustuen uudelleen tarkastelulle.

Timperi Tomi
Miessakit ry